

Словаччина не сміє пропустити можливість взяти участь у відновленні України

10-ті, ювілейні, «Дні України» в Кошицях відбулися

15 – 24 вересня 2024 р. Основна тематика – «Допомога українським дітям в умовах війни, яка триває в Україні, важливість ролі волонтерства та його допомоги Україні».

Ред.

співпраці органів місцевого самоврядування.

Учасників конференції привітали, крім інших, Франц Володимир фон Габсбург-Лотрінген, ерцгерцог Австрійської та засновник фонду «Український дім благодійності», що базується в Чернігові в Україні. Серед

думку ексміністра закордонних справ М. Влаховського, а нині експерта GLOBSEC, сьогодні питання полягає в тому, що Україні потрібно допомогти не захищати себе, а «виграти війну». Мир мусить бути справедливим, тобто це передбачає, що російський агресор буде покараний, а Україна, як постраждала сторона, отримає компенсації. Однак, як він додав, для такого вирішення конфлікту «ми не бачимо волі з російського боку».

Колишній міністр економіки та експерт з питань енергетики з безпосереднім досвідом роботи в Україні К. Гірман уточнив, наскільки російські атаки пошкодили енергетичну структуру України, що є досить серйозною загрозою напередодні наступаючої зими. За оцінками, вона зруйнована на 50 відсотків. З другого боку, він не вважає це такою непереборною трагедією, оскільки енергетична інфраструктура України – завдяки своєму історичному розвитку – пов'язана з мережами ЄС і, крім того, ця інфраструктура має надмірні потужності для потреб сучасної України. Е. Гегер звернув увагу на те, що Словаччина не повинна пропустити свою участь у післявоєнній віdbудові України. Зрештою – також завдяки позиції словацького уряду – Словаччину, а особливо її східні регіони, може потім оминути цей процес.

На конференції чимало місця було присвячено пропагації будівництва та функціонування реабілітаційного центру в Ужгороді. Переважно мірою він присвячений допомозі українським інвалідам війни. Українці побудували його завдяки фінансовій допомозі чеської сторони у розмірі 10 мільйонів чеських крон (що приблизно 400 тис. євро). Зденек Кадлец, директор Регіонального управління краю Височина, що базується в Іглаві, висловив велике задоволення реалізацією цілого проекту. Він просувається дуже добре, а його хід контролюється представниками цього краю. Ряд доповідачів на конференції якраз на прикладі цього проекту констатувало відставання Словаччини і неспроможність її керівників органів.

Йосиф ЮРЧИШИН.

▲ Головним гостем та організатором «Дні України» в Кошицах був Едуард Бураш, директор асоціації FEMAN.

Конференція з питань економіки, безпеки, повоєнної віdbудови України та співпраці органів самоврядування з Україною була одною із частин програми 10-х «Днів України» в Кошицах. Вона віdbулася у п'ятницю, 20 вересня, у Культурному центрі, і в ній взяли участь близько 20 експертів з України, Словачької Республіки (СР) та Чехії, які працювали у чотирьох тематичних панелях.

Головним гостем та організатором всього почину був Едуард Бураш, директор асоціації FEMAN, що базується в Кошицах, та амбасадор Закарпаття в СР. Він використав початок конференції для того, щоб представити весь проект та сенс «Днів України». За його словами, це винятковий транскордонний проект, в якому місто Кошиці відіграє важливу роль, в тому числі завдяки гарній співпраці з Ужгородом. Саме цей регіон, а також сусідній Пряшівський край, може здобути користь із співпраці з Україною у післявоєнний період після руйнувань, спричинених війною; це великий заклик до дії. «Це ідеальний територіальний простір», – підкреслив він. Він також закликав активізувати транскордонне співробітництво та більше зачутати до цього позаурядові організації. Існує також потреба у підвищенні обізнаності про необхідність українсько-словацької

учасників почину був Франтишек Ольга, приматор міста Пряшів. Навпаки, не прийшов колишній Президент України Віктор Ющенко, який був анонсований у програмі «замість нього» був його радник з часів президентства Володимира Волкова. Не було також жодного представника нинішнього словацького уряду. (З кулаарів мідіналися не підтверджено, що організатор не отримав жодного євро дотації від нинішнього словацького уряду на проведення цьогорічніх днів).

Особливо цікаво і в певному сенсі родзинкою конференції стала друга тематична панель, в якій говорили про енергетичну безпеку, економіку та сучасну зовнішню політику Словаччини щодо України експрем'єр-міністр СР Едуард Гегер, колишній міністр Карел Гірман і Мирослав Влаховський, депутат Європейського парламенту Міхал Везік та Олександр Дулеба, науковий співробітник Словачького товариства зовнішньої політики та експерт з питань українсько-російських відносин. Останній підкреслив, що нинішня війна в Україні «змінило все, і світ після неї буде іншим». Росія, яка є поліцейською державою, стає великою проблемою у світовій політиці. «Завдяки їй різні договори про роззброєння більше не діють, і світ таким чином повертається в 1960-ті роки. На

Україна відкриє у Словаччині консульство

Україна планує відкрити у Словаччині консульство, щоб забезпечити захист прав та інтересів українців. Про це повідомило Міністерство закордонних справ України у суботу, 21 вересня. Нове консульство Україна відкриє також в Румунії.

Міністерство наголошує, що Україна продовжує зміцнювати свою дипломатичну присутність у Європі. Зокрема, міністр закордонних справ України Андрій Сібіга оголосив про розширення консульської присутності України в Словаччині та Румунії.

Міністерство відзначає, що це є частиною ширшої стратегії щодо поглиблення співпраці з європейськими сусідами.

«Словачські та румунські партнери не тільки підтримують Україну у її боротьбі за суверенітет, але й готові активно дополучатися до процесу повоєнної віdbудови нашої країни», – додають у МЗС.

За даними Міністерства закордонних справ України, посольства України є у 75 країнах світу, зокрема:

- 75 іноземних посольств;
- 25 Генеральних консульств;
- 95 Почесних консульств;
- 22 представництва міжнародних організацій.

Дж: <https://zaxid.net/news/>

▲ «Дні України» в Кошицах стали черговою нагодою для зустрічі представників двох сусідніх країн – Словаччини та України.

Українські консули і сьогодні працюють в Пряшеві

21 вересня цього року перший секретар з консульських питань Посольства України в Словаччині Павло Павлович Ковтун (на фото) разом з колегою надавали у Пряшеві українським громадянам повний комплекс консульських послуг. Після того, як кілька років тому було закрите Генеральне консульство України в Пряшеві, яке стабільно працювало в будівлі на вулиці Плзенській, українські консули з Братислави знайшли тимчасовий «дах над головою» в приміщенні Словашко-українського культурного та інформаційного центру на вул. Янка Бородача в Пряшеві.

«За моїми приблизними підрахунками, сьогодні ми обслужили близько півтори сотні людей, тобто стільки, скільки можна було фізично опрацювати протягом дня», – повідомив він «Нове життя» одразу після закінчення роботи. У нього та його колеги – другого секретаря з консульських питань Посольства України в Словаччині Ірини Соколовської, було багато справ, в тому числі – непростих. Консули працювали з 9 ранку до 18:30 вечора. Павло Ковтун розповів, що приїжджає сюди щокварталу з 2021 року, і постійна кількість прийнятих відвідувачів та опрацьованих справ приблизно така ж, як і в передостанній суботі вересня. «Ми хотіли б надавати тут наші послуги і частіше, оскільки бачимо великий попит на них. Має сенс і те, що ми приїжджаємо до Пряшева з Братислави, тому що тут в цьому регіоні чи не найбільше громадян України. Часто це люди похилої віку, яким важко пересуватися, або, навпаки, сімейні пари з маленькими дітьми», – сказав.

Консул зазначив, що він більшість людей – це ті, кого привела до Словаччини війна в Україні. Коли вони втікали від російських агресорів, то часто залишали всі свої документи, і

їх потрібно заново оформляти. І не все можна вирішити за одну зустріч з консулом, таких спріяє чимало.

Консул зазначив, що він та кож здійснює поїздки до Східної Словаччини поза межами військового консульського обслуговування, оскільки тут є величезна категорія українських громадян, які потребують консульської допомоги. Він уточнив: «Ми виїжджаємо на відвідання затриманих та ув'язнених українських громадян, які відбувають покарання у словацьких в'язницях в Кошицах та в Пряшеві. Хоч ці люди і остутилися, однак вони є громадянами України і мають право на допомогу консула».

Наступний приїзд консулів до Пряшева планується у грудні цього року. Інформація про це буде своєчасно оприлюднена, у тому числі на сайті Посольства України в Словаччині, за посиланням <https://slovakia.mfa.gov.ua/konsulski-ptytannya/kontaktna-informaciya-kons-vidilu>.

Текст і фото: (ю)

50 огляд народних пісень «Маковицька струна»

Субота, 9.11.2024, о 15.00 і 19.00 год.

Спортивний зал «Мир»

БАРДІВ

Неділя, 10.11.2024, о 15.00 год.

Велика сцена Театру ім. Й. Зaborського

ПРЯШІВ

Незважаючи на проблеми, Пряшівський університет має чим похвалитися

Для майже 8 500 студентів Пряшівського університету (ПУ) у Пряшеві почався новий навчальний 2024/2025 рік. З цим – в останні роки вже стабільним – числом вдається університету зберегти позицію четвертого за величиною за кладу вищої освіти в Словаччині. Загалом 17 % студентів були є іноземцями.

Відкриття навчального року пов'язане з урочистим актом, який цього року відбувся, 24 вересня в будівлі Театру ім. Іонаша Заборського в Пряшеві за присутності близько 400 гостей. Ректор ПУ проф. Петер Коня нагадав, що він виступає з вітальним словом на церемонії вже вдесяте підряд. Підкреслив кілька досягнень минулого періоду, особливо результат оцінки внутрішньої системи якості Словацьким агентством з акредитації вищих навчальних закладів, яка тривала більше двох років. ПУ подав на затвердження 205 навчальних програм, у тому числі 80 бакалаврських, 67 магістерських, 3 комбіновані першого та другого ступенів та 55 докторських у 18 навчальних галузях. Всі навчальні програми з усіх галузей були ухвалені.

Значну частину свого виступу ректор присвятив оцінці зусиль керівництва ПУ, спрямованих на якнайбільше підвищення якості умов студіювання шляхом реконструкції студентських гуртожитків, модернізації лекційних аудиторій та інших послуг для студентів. Розпочата одна з найбільших інвестицій в історії ПУ – реконструкція цілого

будівлі університетського кампусу вартістю понад 10 мільйонів євро – має бути завершена у 2026 році.

Проф. Коня торкнувся проблем, з якими доводиться стикатися ПУ, чи то у вигляді скорочення дота-

ці з державного бюджету, зусиль щодо інтеграції або, скоріше, ліквідації державних вищих навчальних закладів. За його словами, ці заклади в Словаччині не користуються особливою прихильністю громадськості, існує занадто багато критичних зауважень до їх рівня. Він підкреслив, що університети протягом своєї майже тисячолітньої історії були і залишаються необхідними як інститути культури та освіти, а також гуманізму і демократії. Ректор ПУ не забув у промові подякувати працівникам і студентам ПУ за те, що багато з них після вибуху повномасштабної війни в Україні безкорисливо допомагали біженцям.

Князя драматург змалював ревним християнином. Лаборець радіє, що він і його підлеглі можуть сприймати слово Христа, Євангеліє, які «завдяки щирій праці святих Кирила і Мефодія» стали доступними, зрозумілими русинам. Відвідування церкви воїнами також необхідне, як і військова муштра. В Ужгородському замку збудовано церкву, там служить отець Василь, її відвідує і княгиня Марія, і князівна Віра, і прості люди...

На напад половців зруйнував цю ідилію. Немає сумніву, що угрів замінено половцями з огляду на цензуру. Отець Василь пояснює, хто такі половці: «це споріднений народ з гунами, але, переходячи через слов'янські землі, присвоювали й деякі християнські звичаї».

Наступають «половці» від Доброчині і Сольноку (як і горгітівці в 1939 році). Лаборець зібрав раду, на яку прийшли руські воєводи із Земплина, Саболча, Мукачева. Земплинський воєвода Петро радить заключити союз із християнськими народами-сусідами – «зо словенами, болгарами та хорватами». Та зробити це не встигли.

Підступність половців, роздрібнення зусиль воєводств, відступництво у середовищі русинів прирекли Лаборця на поразку. Першим на співпрацю із ворогом пішов воєвода мukačiвський Драгутин, який узяв з дружину куманку, попав під її вплив. Князь каже про нього: «Зрадив він свою батьківщину, бо на бажання своєї жінки не придергувався до установленого плану, не вислав в часі армію під Доброчин, а особливо тяжко провинився через те, що не обороняв головну оборонну лінію». Сам князь мужньо зустрів смерть на березі Свержави. Йому пропонують віддати шаблю як символ свободи і вклонитися білому коневі – божкові половців.

На це Лаборець відповів: «Я сам можу віддати вам свою свободу, але свобода народу є правом самого народу, її право я зрадити не можу».

П'єса завершується оптимістично: син Драгутина Данило, узвівши за дружину князівну Віру, зібравши стрільців, які не загинули під час оборони Мукачева й Ужгорода, заснував село на Хустчині – Данилове. Вони знайшли убитого князя і поховали його за християнським обрядом. Отець Василь проголошує (за Анонімом): «А цю річку вже не будемо звати Свержавою, але Лаборцем в пам'ять найбільшого нашого князя».

Августин Штефан у своїх спогадах «Августин Волошин – президент Карпатської України» (Торонто, 1977) згадав про те, що гітлерівська цензура не дозволила Волошину опублікувати історичну драму про Лаборця. Чи не тому, що п'єса закликала у 1943 році «зібрати чим більше війська, об'єднатися... і так спільною силовою вигнати напасників з нашого краю». Ці слова проголошує мужній патріот Данило у фіналі п'єси.

Безперечно, що роздуми президента Карпатської України про втрату свободи і шляхи її здобуття спонукали його створити драматичний твір про часи Лаборця.

Поема «Князь Лаборець» Андрія Патруса-Карпатського

Вона сприймається як гарна легенда про захист рідної землі. Потому про Лаборца Патрус-Карпатський опублікував у збірці «Що в серці найсвятіше» (Київ, 1958), серед творів циклу «Легенди зелених полонин». Віршовані ле-

генди про Лаборця, Корятовича, Пинту і Довбуша автор адресував юним читачам:

Казки Зелених Полонин
У китиці збираю,
Щоб поблизв коханий син
Минуле свого краю.

У творі одне лише відхилення від традиційного сюжету: на Ужгород напали не угри (мадяри, половці), а татари. Думаю, що у цьому анахронізмі винен не автор, а радянська цензура. Та без шкоди для змісту поеми етнонім «татари» можна замінити етнонімом «мадяри».

Патрус-Карпатський розповідає, як трембітами скликали народ на бій з ворогом, якою кричавою була січа під стінами Ужгородського замку. Лаборець вів полки до бою «під синюю, з ведмедем, корогвою», захищав віру християнську... Переважаючі сили ворога змусили русинів-християн відступити під захист замкових мурув. Автор реалістично змальовує важкі місця облоги:

Коли поїли і биків і хліб,
Кору варили молоденьких лип,
І кропиву, і жолудь, мураву,
В діжки збирали воду дощову...

Ta знайшовся зрадник («полковник Гур»), показав найменш захищений прохід до воріт замку. Князь велить сотникові Миколі тікати із князівною через підземний хід, а сам мечем прокладає шлях до Свіржави, де надіється знайти підмогу. На березі тієї річки і загинув.

Потомки вигнали чужинців із Карпат і зберегли пам'ять про мужнього захисника рідної землі:

Свіржава голуба пливе донині,
Живе ім'я Лаборця в Україні.

Лаборцевою бистра

річка зветься,

Що попід буки та смереки

в'ється.

Історична поема

«Князь Лаборець»

Василя Гренджі-Донського

Під цим твором стоять три дати: 1923-1942-1968. В основу опублікованого у пряшівському журналі «Дружно вперед» (1969, № 1) тексту автор поклав поему «Князь Лаборець» із поетичної збірки «Квіти з терніям» (Ужгород, 1923). Доопрацювання торкнулось історичних реалій, системи образів, художньої форми твору.

У редакції 1923 року воєвода Ужгородського замку, почувши, що мадяри сплюндрували села у підніжжі Боржавських полонин, захопили Мукачів, скликали русинів-хорватів для відсічі ворогові:

А ци ж сюди гуни не ходили?
Наши батьки краї оборонили.
Гей, до бою, хоробрі хорвати,
За край рідний, за гори Карпати!

Князь на білому коні (натяк на те, що він в обмін на цього князя пропустив мадярів через Карпати) веде сміливців проти «проклятої орди», «дику погань саблями стибають». Та звучить авторський докір:

Не звоюєш, як пустив їх
За гори Карпати!

Як визначену легендою, останнім у тій битві загинув князь, який ринувся у бій із словами: «Як поляжем, не вмре слава в нашого народа!»

Головна риса видання – її джерелознавчий характер. Вона підsumовує та узагальнює поступ поглядів на переклад на цій території, де зустрічаються різні мови та діалекти.

Антологія відкривається передмовою і статтями Тараса Шмігера «Ревізія принципів для історії українського перекладознавства: урок Пряшівської України» та Олександри Літвінняк «Сподвижники українського перекладознавства Пряшівщини».

Антологія поруч з бібліографією містить роботи з питань художнього і фахового перекладу – Івана Ковалчука, Ми-

Українське перекладознавство Пряшівщини Антологія

В нашу редакцію надійшов електронний примірник антології членів комісії всесвітньої літератури та міжкультурної комунікації ім. Миколи Лукаша Наукового товариства ім. Шевченка – Тараса Шмігера та Олександри Літвінняк, що називається «Українське перекладознавство Пряшівщини» (Львів, 2024).

Антологія складається з трьох частин: аналітичних статей, бібліографії (1952-2022 рр., 610 позицій) та самого корпусу статей (32 публікації), що їх написали місцеві українські науковці-пряшівці на різноманітні теми перекладу. Спадщина цього південнолемківського регіону важлива для розуміння й збереження цієї потужної наукою традиції, про яку дуже мало знають поза Пряшівщиною і яку цілком ще не осмислюють як цілісне тягле явище.

Д-р філологічних наук, проф. Світлана Пахомова (Пряшівський університет) такими словами звернулась до користувачів публікації в Україні:

«Цінність антології полягає не лише в систематизації перекладознавчих праць україністів Пряшівщини. Ця публікація дає нам уявлення про високий рівень культурного й духовного життя наших співвітчизників, які упродовж століть населяють територію Східної Словаччини, та про українсько-словакські міжлітературні зв'язки».

-мі-

Коломийковий розмір сковував можливості автора у відображені трагізму подій тисячолітньої давності. Для нової редакції поеми Гренджа-Донського вибрали розлогий вірш, близький до гекзаметру:

Віє вітер із Бескида і страшні вістки голосить, по Загір'ю їх розносить, що надходить зла година для загірської країни; небезпека то велика, бо на гори заглядає плем'я невідоме, дике.

Лаборець, довідавшися про це, посилає Славолюба до Арпада, аби узнати, як відкупитися від напasti. Славолюб знайшов угрів на березі Дністра, її спосіб життя здивував посланця від слов'ян: жили в таборі, «кобил доїли», «гидке коняче м'ясо не пекли, і не варили, тільки під сідлом м'якиши і сирим відразу їли». Від слов'ян угри відрізнялися і антропологічно («невисокі, ще й зубаті, косоокі»), і характером («милосердя в них немає, люти, дикі, безпощадні»). У шатрі Арпада, як сказано у хроніці Аноніма, зібралися «сім начальників», вождь угрів, прийнявши у дар золото, вимагає від Лаборця прийти із поклоном і привести «сто красунь» ватажкам у подарунок. Славолюб відповідає, що князь старий, а серед русинів «немає рабів». Тоді Арпад іде на хитрість – пропонує заміну: «Я коня й сідло дам срібне, буде князеві потрібне...» Взамін просить «дрібницю»: «За коня – трави із паші, за сідло – за стремена – пригорщі землі». І приведе потім орду на землю Лаборця «за своїм»: за пашею для коней і по воді із куплених рік, на куплену з срібне сідло землю...

Іван Сенько
«Від часів Лаборця до сьогодення»,
Ужгород, 2012, стор. 7 - 42.
(Далі буде)

На східному березі Вигорлату в Синіському окрузі знаходиться маленьке село Грабова Розтока. Воно перший раз було спом'януто в документах у 1568 році і належало гуменському панству. Тут знаходиться дерев'яний греко-католицький храм святого Василія Великого з половиною 18 століття. В ньому є іконостас з 1794 року і

▲ Старостка Дарина Лабаничова.

три дзвони, з яких два походять із 1796 року. Храм є народною пам'яткою культури, був відреставрований у 2016 р. Тому що в селі живуть всі православні, то жителі побудували новий православний храм св. Володимира.

В Грабовій Розтоці ніколи не

Грабова Розтока

жило багато людей. В 1600 році тут було 7 будинків, у 1828 році уже 28 будинків із 181 жителем, у 1970 р. – 175, 1980 р. – 118, 1991 р. – 95, 2023 р. – 59 жителів.

Старосткою села уже 17-ий рік є Вс. Дарина Лабаничова. Ми попросили її, щоб читачам нашої газети представила село.

– Пані старостко, який стан жителів у селі тепер?

• У 2024 року в Грабовій Розтоці живе 52 жителів. До 18 років є 9, від 18 до 62 – 33, над 62 – 10. У нашему селі живе і 89-річна пані Марія Яшкова. Діти спочатку ходили в школу в селі, пізніше на Шміговець, потім на Дубраву, а тепер до Ўблі.

– Що розкажете про ваше село, про вашу роботу?

• В селі майже всі жителі мають прізвище Яшко. Село маленьке, в ньому живуть добри люди одної віри. Як старостка роблю не тільки менеджера, але і економа, господаря, косаря... Цього року не маємо ні однієї людини на громадські роботи. Грошей не маємо і що пропшу – не дають, тож і робити не можемо що б хотілося. Ми хоч поновили

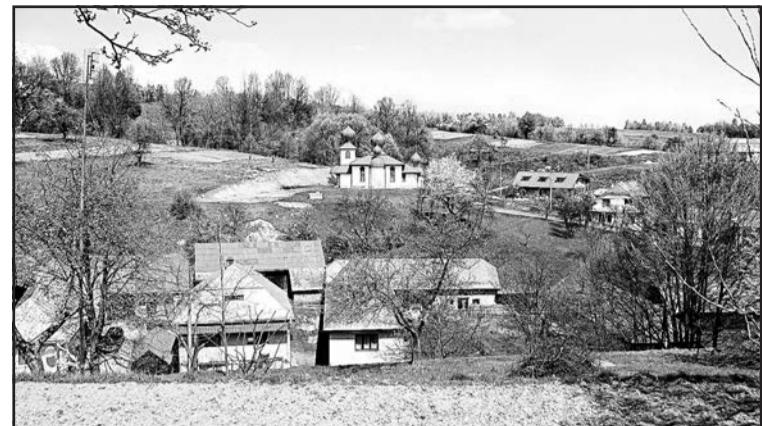
будинок культури і околицю, автобусні зупинки, мости, перила і освітлення, яке треба ще встановити.

Послуг в селі не маємо ніяких. В село привозять хліб і м'ясо. Хто може, то за покупками їздить до Ўблі, Синини або Собранців.

– Знаємо, що з вашого села походить митр. прот. Михаїл Гаверчак, архідиякон для Синини і Гуменного (5.11.1939 – 28.6.2016).

• Так, уже покійний архідиякон часто заходив у село. Завдяки йому ми побудували нову православну церкву. То була дуже добра людина.

А може, читачі газети не знають, що з нашого села походить пані Луція Яшкова і проф. Марія Чіжмарова. Актриса Луція Яшкова, яка народилася у 1978 році в Кошицях, лауреатка премії «VÝROČNÁ CENA LITFOONDU» кожного літа приходить до нас. Її можемо побачити у фільмі «DOM» і телесерії «DR. LUDSKY». Чоловік Марек Гейшберг чується між нами як наш співгromadjanin. Вони обоє діють у Мартині. Від маленької дитини пані Луція хо-

▲ Вид на село.

дила до бабусі і наше село її прислос до серця.

У 1969 році народилася в нашому селі пані Дзякова. Переважно жила в Гуменному. Проф. Марія Чіжмарова, канд. наук користається заслуженим авторитетом у педагогічних колах і є улюбленою серед студентів Пряшівського університету, зокрема, інституту україністики філософського факультету. На її рахунку багато книжкових видань, зокрема, з діалектології.

– Навколо вашого села дуже гарна природа. Ходять туристи пародувати душу?

• Туристів мало, але збирачів грибів ходить багато. Не тільки з околиць. На машинах номер-

ні знаки НЕ, МІ, ВВ, КЕ, РО.

На наших луках росте *Diphysiastrum complanatum*, plavník sploštený, зелениця сплющена, рослина, яка колись була дуже високим деревом, стара мільйони років.

– А що із будинками, в котрих ніхто не живе?

• Таких у нас не є. Хто не міг ходити додому, то продав. Маємо дві родини з міста Михайлівці і більше чужих нема.

Пані старостко, дякуємо за розмову, бажаємо Вам і жителям Грабової Розтоки спокійного життя.

– МК-

Фото: Марія КАМОЗІНОВА.

ПСК купив будинок Театру ім. О. Духновича

Придання нерухомого майна для Театру ім. Олександра Духновича в Пряшеві було одноголосно схвалено Пряшівським самоврядним краєм (ПСК) на засіданні 26 серпня 2024 р. ПСК купує будівлю театру разом із земельною ділянкою площею 665 квадратних метрів, включаючи котельню, у нинішнього власника – римо-католицької парафії Святого Миколая в Пряшеві – за понад 2,066 мільйона євро.

«Зацікавленість у придбанні приміщення театру у власність була дав-

но, і я радій, що після довгих переговорів з Римо-Католицькою Церквою ми досягли розумної домовленості. Я вірю, що в найближчі місяці ми будемо мати контракт на отримання безповоротних коштів та коштів зі структурних фондів Європейського Союзу і зможемо розпочати реалізацію проектів з його модернізацією», – сказав Мілан Маєрський, голова ПСК, після затвердження купівлі приміщення театру у власність ПСК.

Предметом передачі є, зокрема, земельна ділянка, забудована істо-

ричною будівлею театру, яка з 1963 року була частиною більшої будівлі, що має статус національної пам'ятки культури. Парафія зберігає за собою частину будівлі так званого Католицького гуртка на вулиці Яковій.

«Я щиро зворушений і відчуваю себе неймовірно щасливим, що після стількох років одна з моїх мрій здійснилася», – сказав Маріан Марко, директор Театру ім. Олександра Духновича.

Даша ЄЛЕНЬОВА, ПСК, Пряшів.

Завершено перший етап реставрації ікон

Вигорлатський музей у Гуменному інформував про завершення першого етапу реставрації іконостасу з 18 століття в дерев'яній церкві Святого Архістратига Михаїла в експозиції народної архітектури та житла Вигорлатського музею в Гуменному. Оригінальна церква з Новоселиці датується 1764 роком і сьогодні домінует в музейній експозиції.

Дерев'яна церква Святого Архангела Михаїла з Новоселиці була побудована в 1764 році на своєму первісному місці. У 1974 році вона була перенесена до Гуменного, щоб стати першим об'єктом експозиції народної архітектури та житла Вигорлатського музею. Частиною церковного обладнання є іконостас.

Вперше вона була відреставрована під час перенесення церкви до Гуменного. Через вплив часу художньо-архітектурна частина наразі є пошкодженою. Метою першого етапу

реставрації ікон були замінені іхніми фотографіями, скансен, а отже, і церкву з іконостасом, з червня 2023 по червень 2024 року відвідали 4 646 відвідувачів.

Проект був підтриманий Фондом підтримки мистецтв.

Івана СТРАКОШОВА,
Вигорлатський музей,
Гуменне.

▲ Ікона після реставрації.

Не тільки фінансову, а й матеріально допомогу у вигляді ноутбуків або холодильників в даний час направляє Фонд Пряшівського самоврядного краю (ПСК) нужденним людям. На вересневому засіданні його правління було прийнято рішення про підтримку в розмірі понад 22 тис. євро, які були перерозподілені між майже півсотнею заявників. Фінансова допомога також призначена двом сім'ям з Попрадського округу, які все ще борються з наслідками липневої повені.

Через свій Фонд підтримки сім'ї ПСК підтримав 47 заявників, серед яких було розподілено 22 180 євро.

«Цього року Фонд вже восьме простягає руку допомоги. Вкотре ми допомагаємо сім'ям, які потребують реабілітаційних путівок для своїх дітей, що мають проблеми зі здоров'ям або інвалідністю. Ми надаємо допомогу з предметами першої необхідності, фізіотерапією, медичними засобами, ліками або операціями, а також допомагаємо з орендою житла або оплатою електроенергії», – сказав Мілан Маєрський, голова ПСК, у зв'язку із засіданням Ради Фонду підтримки сім'ї ПСК у понеділок, 16 вересня.

Фонд надав цільову підтримку нужденним особам з десяти округів, в тому числі двом з Фонду подолання кри-

зових ситуацій. Це 13 заявників з Пряшівського краю, по шість – з округів Левоча і Попрад, по п'ять – з округів Сabinів і Сина, а також чотири заявники з Бардіївського округу. Допомогу також отримають троє нужденних з округу Вранов-над-Топлею, двоє – з округів Кежмарок і Гуменне, а також один заявник з Стропківського округу.

Розмір фінансової допомоги становить від 200 до 1 500 євро, а у випадку з кризовим фондом – 750 євро. Що стосується нефінансової допомоги, то вона була затверджена у вигляді шести ноутбуків для заявників.

Пряшівський самоврядний край, відділ комунікації.

Два ювілеї

Два ювілеї мали можливість пригадати учасники традиційного туристичного походу «R-25» – 20-річчя відновлення походу, який організували колишні працівники та співпрацівники Української студії Чехословацького радіо (згодом Головної редакції національно-етнічних передач Словачького радіо) та, передусім, 90-річчя заснування редакції радіопередач для русин-українців.

Найдовший період цієї історії припадає на Пряшів, де наше радіо проіснувало майже північ 55 років. Декотрі традиції, які за той період тут створилися, намагається зберегти пряшівська Первинна організація Союзу русинів-українців СР ч. 3, яка, в основному, складається з колишніх працівників та співпрацівників радіо. У 2004 році вона повернулася і до туристичних походів «R-25». Нову традицію походів відстартував колишній заступник директора Іван Гуменік і траса вела з кінця пряшівського житлового кварталу «Sídlisko III» на Шариський замок. В дальших річниках метою походу були такі місця, як Капушанський, Збойницький, Обішовський та інші замки та цікаві місця в околиці Пряшева.

15 жовтня цього року траса вела по туристичних стежках приміської відпочинкової зони Забияна. Вранці показалося сонце, але проливний дощ в попередні дні залякав декотріх традиційних учасників походу, тому участь не була великою. Ті, що не прийшли, могли лише жаліти, що через свою нерішучість позбавилися прекрасних вражень із сонячної погоди та кольорових картин осінньої природи.

На фото частина учасників туристичного походу «R-25» під час відпочинку.

-б-

Крайовий фонд розподілив 22 тисячі євро та ноутбуки

Крайовий фонд розподілив 22 тисячі євро та ноутбуки зі зборів, зроблених у рамках фестивалю «Міжнародний фестиваль пісні та танцю в селі». Він пройшов у селі Сининівка Бардіївського округу з 15 по 17 вересня. Участь взяли 150 осіб з 10 сіл Бардіївського та Сининівського районів.

Фонд надав цільову підтримку нужденним особам з десяти округів, в тому числі двом з Фонду подолання кри-

Війна тут і ми її переживаємо разом

Роман Дмитрович Сарай (нар. 27 липня 1980 р., м. Ужгород, на фотографії) 27 вересня 2023 р. обраний головою Закарпатської обласної ради (ЗОР) в Ужгороді VIII скликання (передувало тому обрання його депутатом ЗОР VIII скликання від Закарпатської Обласної організації політичної партії «Слуга народу»). Був депутатом Ужгородської районної ради VI і VII скликань. Закінчив Ужгородський національний університет за двома спеціальностями: «Правознавство» (2002) і «Міжнародні економічні відносини» (2009). В сучасності віцепрезидент Української асоціації районних та обласних рад із транскордонної співпраці та європейської інтеграції. (Дані: Офіційний веб-сайт обласної ради.)

Під час однієї з перерв в програмі «Днів України» згадився на коротку розмову для «Нового життя» і дуже радо

прийняв від нас подарунок – декілька номерів нашого двотижневика.

• Яка ситуація в Закарпатській області? Війна близько або далеко від вас?

– Ви знаєте це так. Той, хто думає, що війна далеко – дуже сильно помилляється. Ми відчуваємо кожного дня війну. Тут сьогодні ми спілкувалися на конференції з колегами і

більшість словаків так само це сприймає, що війна недалеко. Війна тут і ми її переживаємо разом та повинні боротися разом. Українці борються не тільки за свою державність, не тільки за своє майбутнє, вони борються за майбутність цілої європейської сім'ї.

• Які головні проблеми вирішує на сучасному етапі обласна рада в Ужгороді?

– Перш за все, всі сили сконцентровані на допомозу Збройним силам України. Закарпатська область в цьому році безпрецедентну суму витратила на витрати, пов'язані з війною. Це шістсот сімдесят один мільйон гривень (нецилих 14 з половиною мільйона євро, бо 1 євро – це 46,30 грн – замітка автора) з бюджету області. Вдруге, ми працюємо над тим, щоб забезпечити нормальні умови вимушено переміщеним особам. Нараї в Ужгороді приблизно 150 тис. мешканців. З них 115 тисяч – ужгородці й 35 тисяч – внутрішні переселенці, це найбільше в рамках України. Але така ж кількість незареєстрованих, тобто загалом – близько 70 тис. людей. Про них нам потрібно задбати.

• Що вам потрібно? Яка допомага з боку Словаччини, Пряшівського краю надзвичайно необхідна для людей на Закарпатті?

– Ми нічого так не потребуємо як мир. Дякуємо за підтримку і допомогу, яку ми вже від вас отримали. Наша співпраця з Пряшівським і Кошицьким самоврядним краями добра і ми надімося, що буде продовжувати.

Розмову вів і фото:
Йосиф ЮРЧИШИН.

Плетінням маскувальних сіток рятують життя

Захід, який як єдиний тривав протягом цілих 10-ти «Днів України» в Кошицях, тобто з 15 по 24 вересня, це був марафон, який отримав влучну назву «Сплетіння – 5 днів, 132 години». За своїм характером дуже виняткова подія лише непрямо стосувалася труднощів війни в Україні. Бо з відкритим доступом фотоставка «нетрадиційних зображеній дітей і людей України, постраждалих від війни», розміщених на військових, маскувальних сітках, це було явно більш очевидно. А кінцевий результат, про який повідомив Едуард Бураш, головний організатор Днів? Під час марафону було сплетено 14 сіток різних розмірів (загальною площею 550 м²) для захисту медичних та військових об'єктів, а також для Збройних Сил України.

Координаторка марафону Наталя Чекмень (на фото) з Центру

сплетіння в Кошицях, який був створений у Словаччині як перший у перший рік російського вторгнення в Україну, пояснила, що марафон має насамперед промоційну мету. Щоб відвідувачі «Днів України» побачили, «як це робиться». Під час марафону по черзі змінялися групи літніх людей, пе-

реважно біженців з України, які проживають у Кошицях, Пряшеві та інших населених пунктах. За оцінками пані Наталії, до акції долучилося близько сотні людей.

«Ми виготовляємо маскувальні сітки відповідно до середовища, де вони будуть розміщені, тобто використовуємо матеріали різних кольорів», – повідомила. Вона одночасно підкреслила, що останнім часом стає все складніше перевозити ці вантажі через кордон в Україну. «Ми бачимо вихід у тому, що ми повинні знайти транскордонних перевізників, тому що далі, наприклад, в найбільш близькому Ужгороді у нас вже є дружні особи», – додала вона.

У Пряшеві такий центр вже більше року працює у будинку при вулиці Яркова, 14. Бажаючі допомогти у виготовленні сіток можуть звернутися за контактним телефоном +421 908 863 165 або писати на електронну адресу prelepenie@ gmail.com.

Текст і фото: (йо)

єдине, що вилетіло з його вуст: «Дебальцеве». Після мобілізації влітку 2014-го саме бої під цим селищем на початку 2015-го стали для нього фатальними. Як військовий медик, він потрапив у зону вибухової хвили снаряда танка, а потім на міну.

На 20-градусному морозі три дні переховувався без харчування; три побратими, поранені, замерзли, а сам він потрапив до полону до бойовиків проросійської Донецької народної республіки. Першу медичну допомогу отримав в окупованому Росією Донецьку. Переданий україн-

Вадим Свіриденко – приклад незламної волі до життя

На «Дні України» приїхало до Кошиць 11 українських ветеранів війни. Серед них домінувала людина, яка в українсько-російській війні втратила всі свої кінцівки, Вадим Васильович Свіриденко (нар. 1973 р., на фото). Група взяла участь у «Ветеранській Мілі», спортивному змаганні в міському парку Кошиць в неділю, 22 вересня. За два дні до цього представник цієї групи виступав на конференції і з ознаками великого хвилювання говорив про те, що у них все ще є номери у мобільних телефонах, які «ми ніколи не вимазувалимо, але й ніколи їх більше не будемо набирати». Не дивно, що в такій емоційній ситуації учасники конференції вшанували хвилиною мовчання пам'ять усіх загиблих українських воїнів.

Також було показано фільм про інтеграцію інвалідів війни в Україні в життя, зокрема через заняття спортом, та про діяльність благодійного фонду «Янко».

Про людську трагедію В. Свіриденка, а також про його незламну волю подолати її наслідки і жити « нормальним життям» є багато інформації на багатьох сайтах. Коли ми від імені «Нового життя» попросили його розповісти своїми словами про те, що з ним сталося,

текст і фото: (йо)

Новини культури

МОЛДОВА. У великий залі Республіканського музичного ліцею ім. Сергія Рахманінова дав концерт відомий український бандуррист, народний артист України Тарас Яницький.

УКРАЇНА. Український культурний фонд перебуває в зоні ризику різкого скорочення або повного скасування фінансування у 2025 році.

ЛІТВА. У Клайпедській бібліотеці ім. Єви Сімонайтіте відбулася подія «Сила літератури, уяви та пам'яті» – зустріч з відомим українським письменником, одним із найвпливовіших голосів сучасної літератури Юрієм Андруховичем.

БУДАПЕШТ. У міському парку Будапешта українські громади провели 10-й Фестиваль борщу, на якому було приготовано 10 різних борщів загальним об'ємом 550 літрів.

США. У місті Форт-Лодердейл у штаті Флорида (США) 29 вересня відбувся ексклюзивний показ фільму «Будинок «Слово». Нескінчений роман» режисера Тараса Томенка.

УКРАЇНА. Перша леді України Оксана Зеленська наголосила, що культура є ментальним простором українців, тому важливо повернути Україні митців, яких присвоїла собі Росія.

БУДАПЕШТ. У Центрі української

культури та документації в Угорщині у Будапешті до 210-ї річниці від дня народження Тараса Шевченка 21.9.2024 р. відбудеться II Міжнародний фестиваль «Перехрестья епох. Шевченіана».

УКРАЇНА. Співробітники Національного заповідника «Хортиця» передали Державному підприємству «Кримський дім» відреставрований фрагмент саркофага засновника Кримського ханства та першого кримського хана Хаджі І Герая.

КИТАЙ. Українці Пекіна разом із дипломатами посольства України в КНР провели «День борщу» і познайомили своїх китайських друзів із різними видами та смаками головної страви української кухні та особливостями її приготування.

США. Сполучені Штати під час зустрічі міністрів культури країн G7 оголосили про виділення мільйона доларів Міжнародному центру з вивчення питань збереження та реставрації культурних цінностей (ICCROM) для захисту культурної спадщини України.

УКРАЇНА. У Національному заповіднику «Кіево-Печерська лавра» відбулося відкриття виставки «Відроджений всесвіт», присвяченої 100-річчю Реставраційної майстерні при Лаврському музеї культивів і побуту.

Українці Румунії – одна з найактивніших українських діаспор. Причому частина її (у Південній Буковині та в Марамороші) є автохтонами, а частина переселилася на румунські землі з теренів нинішньої України ще в минулих століттях – в Добруджі і Банаті.

1 грудня 2021 року в Румунії було проведено національний перепис, який показав цікаві тенденції. Так, населення країни зменшилося з 20 мільйонів до 19. Це пов'язано значною мірою з міграцією громадян Румунії за кордон у пошуках кращого життя.

Кількість українців теж зменшилася, але не так пессимістично, як

▲ Єдиний Український ліцей імені Тараса Шевченка в Румунії. Місто Сигет (Мармарош-Сигет).

Українці Румунії

гадалося. Нині тут зафіксовано 45 тисяч осіб, які визнають себе українцями. Це на 5 тисяч менше, ніж у попередньому переписі. Це значить, що кількість українців скоротилася на 10%. 25 690 мешкають в Марамороському краї, 7 916 – в Сучавському, 1 587 – у Ботошанському, 1361 – в Сату-Марському, 900 – в Тульчівському, 4 131 – Тиміському, 941 – в Орадському тощо. У румунській столиці, Бухаресті, зафіксовано п'ятисячі українців. Таким чином, українці мешкають розсієджені по всій Румунії.

Слід відзначити, що два з половиною мільйонів мешканців Румунії не вказали своєї національності. (Подібна тенденція фіксується і в сусідніх державах – Угорщині, Словаччині, Чехії). Румунами себе визнали лише 14 мільйонів 801 тисяча громадян Румунії із 19 мільйонів (78%), що менше, ніж на попередньому переписі. Зменшилася і кількість угорців, якими себе записало мільйон осіб (колись їхня кількість сягала півтора мільйона). Ромами записалося 569 тисяч, і за цим показником Румунія даліко випереджає Угорщину, Словаччину та Польщу.

Четвертими серед етнічних груп ідуть українці (45 тисяч), а п'ятими – німці (майже 23 тисячі). Також в країні мешкає до 21 тисячі турків, 19 тисяч росіян (переважно липов'яни-старовіри, що переселилися ще за царизму), 18 тисяч татар, 12 тисяч сербів, 10 тисяч словаків.

Румунія окрім фіксує в переписі і рутенів (румунський варіант назви «русини»). Такими в країні записалися всього 834 особи. Причому в Марамороському краї, який колись належав до історичного Закарпаття, рутенів лише 333 особи, із них у крайовому місті Сигіт (Сигет-Мармацій) – усього семеро.

Решта рутенів розкидано по інших куточках Румунії. Зокрема, в селі Дарманешті в Південній Буковині рутенів записалася 151 особа, що суперечить ідеології Поля Магочі, який стверджує, що закарпатські русини є окремим

▲ Михайл Гафія Трайста – відомий письменник та український громадський діяч Румунії.

цями, яких 1089 осіб, і албанцями, котрі – 645. Певна річ, що розповсюдена група з менше від тисячі осіб є малопомітною в культурній чи інформаційній діяльності.

Біженці підсилили українську меншину

Як розповідає, голова Бухарестського відділення Союзу українців Румунії, відомий письменник і перекладач Михайл Гафія Трайста, який нещодавно відвідав Ужгород, українська меншина нині більше зосереджена на культурній та освітній діяльності.

Покращує свою роботу український ліцей у Сигіті. Українське відділення успішно працює в університетах Бухаресту, Клужа та Сучави. Причому попит на фахівців-україністів великий. Так, донька Трайсти знайшла роботу через кілька днів після отримання диплому. Нині на україністичну вступає чимало етнічних румунів.

Як таких українських шкіл у Румунії нема (на відміну від України, де румуномовних шкіл – десятки). Українську мову та літературу вивчають лише як окремі предмети.

Союз українців Румунії є про-

відною національною організацією, від якої українці мають свого депутата в парламенті. (Своїх представників там мають чимало меншин). Розвиненими є місцева українська преса та література. Колись українських письменників тут було кілька десятків, через що Іван Драч назвав тутешнє красне письменство «феноменом». Існували українська філія при Спілці письменників Румунії. До речі, Михайл Трайста проходить над дисертацією про розвиток української літератури в Румунії від 1920 року.

Зараз українських літераторів менше, але вони активно публікуються, кошти на друк виділяються з державного бюджету. Віходить видання Союзу українців Румунії – «Рідне слово», «Український вісник», літературний «Наш голос», дитячі «Бджілка» і «Дзвоник», «Українське відлуння» (румунською мовою). Михайл Трайста видає і власні часописи – журнал перекладів «Шинеля Гоголя» та дитячий «Тарасик». (Поетворчості самого Михаїла Трайсти нещодавно захищена дисертація в Ужгородському національному університеті.)

Українські церкви мають свої вікаріати в Румунській православній церкві та в греко-католицькій. В українських церквах моляться по-українськи або по-старослов'янськи, на відміну від румунської мови богослужін в інших храмах. Таким чином церква є важливим чинником національного самоусвідомлення українців.

Певна річ, що асиміляція продовжує ширитися через спільні інформаційний простір, переїзди, змішані шлюби, глобалізаційні процеси.

Під час війни до Румунії приїхало чимало біженців з України, що підсилило українську меншину.

Чимало з них долучається до роботи українських організацій, беруть участь в спільних акціях, концертах, виставах, конкурсах, богослужіннях. Російськомовні переселенці з Одещини прагнуть удосконалувати тут українську мову. Михайл Трайста розповідає, що в Бухаресті під час святкування роздав понад 300 подарунків українським дітям.

Сам він є керівником театру імені Івана Франка бухарестської філії Союзу українців Румунії. Михайл пише і по-румунськи, а його п'еси з успіхом йдуть у професійних театрах. У своєму театрі він намагається ставити переклади українських авторів, щоб знайомити румунського глядача з українською культурою. Зокрема, нещодавно переклав «Сватання на Гончарівці» Квітки-Основ'яненка, яку вже й поставили на сцені. Тепер має намір перекласти румунською «Украдене щастя» Івана Франка.

Загалом у Румунії толерантне ставлення до українців, а незалежну Україну тут вважають важливим чинником европейської безпеки.

Зрештою, Бухарест виявився чи не найнадійнішим сусідом України під час нинішньою російської агресії.

Олександр ГАВРОШ, Радіо Свобода.

У столиці Італії відкрили Український дім

У Римі відбулося офіційне відкриття Українського дому – важливого культурного осередку, покликаного стати місцем для зустрічей українців, міжкультурного діалогу та підтримки України за кордоном.

Про це повідомило посольство України в Італії.

«Це простір для об'єднання, розвитку та промоції українських цінностей у самому серці Вічного міста. Щиро раді, що України стало більше в Італії!», – наголосили у дипломатичному центрі.

Також при Українському домі відкрилася *Нова школа* в Римі.

На урочистостях були присутні і другий секретар посольства України в Італії пані Олена Холявицька, представники «Нової Пошти» й українського магазину Halyna Pryshlyakivska, Традиційні слов'янські товари Alimentari tipici dell'Est Europa і ресторану TAVERNA-SHYNOK.

На відкриття також завітали представники школи з Болоньї, які приїхали з подарунками.

Укрінформ.

Перша світова війна в джерелах і сучасних публікаціях

словацьких і місцевих періодичних видань, таких як *Naša zastava*, *Eperjesi Lapok*, а також відображення війни в хроніках сьогоднішніх міських районів Пряшева.

Оскільки ВІБФ в основному займається дослідженням історії книжкової культури в місті і регіоні та презентацією культурної спадщини, виставка також висвітлює історію книжкової культури в Пряшеві в зазначеній період через задокументовані друкарі і збережену продукцію, яка є рідкісною. «Ми відібрали з нашої історичної колекції друковані видання, які за змістом або датою відповідають темі виставки. Ми також представляємо рідкісні гравюри, які були видані під час Першої світової війни від відомих працівників друкарів, таких як Арпад Кош або Святий Миколай, тому ми раді, що можемо показати їх нашим читачам у такий спосіб», – сказала Марія Ондрієва.

Відвідувачі також мають можливість дізнатися, як війна вплинула на жителів Пряшева, з особливим акцентом на охорону здоров'я та освіту. «Саме тому ми представили на виставці кілька річних звітів, що діяли в місті у воєнні роки», – додала Габріела Ольшавська.

Відвідувачі також можуть побачити офіційні звіти про поранених і хворих, статистики загиблих солдатів, видані, наприклад, військовим міністерством у Відні з 1914 року, а також найновіше надбання бібліотеки – Рейхський кодекс 1914 року. Візуально і змістово цікавим є *Emlékalbum – пам'ятний альбом*, створений для допомоги жителям північно-східної Словаччини, які постраждали від бойових дій у Першій світовій війні 1916 року видання особливо Зборова. Він містить малюнки, літературні та публістичні уривки, сучасні фотографії воєнних руйнувань, будівель та місцевих пам'яток.

Відкриття виставки відбулося 26 вересня 2024 року. Її відкрив директор бібліотеки Петер Чекан. Виставка буде відкрита для відвідувачів у кабінеті стародруків до 26 червня 2025 року в години роботи кабінету. Вхід вільний.

Рената ШМІДОВА,
Державна наукова бібліотека,
Пряшів.

США передали Україні історичні артефакти, викрадені Росією

«Потім наші експерти звернулися до Національного музею історії України в Києві, передали фотографії, і так було встановлено, що це предмети культурної спадщини, скарби самобутнього минулого України», – розповів Сільверс.

Наразі ще 7 цінностей у процесі ідентифікації українськими експертами на основі наданих фотографій.

«Кожен повернутий артефакт – це маленька перемога в нашій боротьбі за нашу ідентичність і, зрештою, за нашу перемогу. Наші артефакти – це символ ідеї України, її прагнення до свободи та незалежності. І поки ми маємо свою ідею, ми будемо жити, боротися і перемагати», – наголосив Точицький.

Еспресо.TV

od 26. septembra 2024 do 26. júna 2025

Štátnej vedeckej knižnice v Prešove
Hlavná 99, Študovna starých tiští
Vstup voľný!

Štátnej vedeckej knižnice v Prešove

Визволення в періодиці

В газеті на продовження друкуємо матеріали про СНП і визволення в періодиці. У визволенні Чехословаччини активну участь брали карпатські українці. Серед них був також Василь Небиляк, уродженець Мараморошини.

Ось як відтворює на основі джерельних матеріалів вступ Чехословацького армійського корпусу на територію республіки 6 жовтня 1944 року історик Йосиф Родак (Свидник):

Коли вранці 6 жовтня 1944 року чехословацький патруль перетнув державний кордон на Дуклянському перевалі, цей день став найважливішим моментом бойового шляху Чехословацького армійського корпусу. Хто були ці солдати, які першими перетнули державний кордон? У хроніці командування чехословацьких військ у Радянському Союзі є запис від 6 жовтня 1944 року: «О 6.30 ранку за московським часом розвідувальна група штабс-чет. Кнопа під командуванням чет. Небиляка в складі – дес. Тирек, дес. Почіл, ряд. Гейда, ряд. Кучерявий, ряд. Перегань, ряд. Немріх, ряд. Коубела, ряд. Мазур, які першими пішки дійшли до чехословацького державного кордону і на дорозі біля Дуклянського перевалу підняли національний прапор».

Й. Родак далі пише: «...В архіві військових документів зберігається родове посвідчення сержанта Василя Небиляка

бияка. У ньому зазначено, що він народився 28 серпня 1920 року в українському селі Вишна Руна на Мараморошині (тепер частина Румунії). У жовтні 1941 року був відправлений на Східний фронт як солдат румунської армії. Через два місяці він перешов на радянський бік і опинився в таборі для військовополонених у Красногорську, звідки 4 квітня 1944 року був відправлений до Єфремова, де формувався чехословацький підрозділ.

У військових документах зазначено, що В. Небиляк був поранений 1-10 жовтня 1944 року. Ніде немає жодного запису про його смерть. Однак у звіті головного лікаря від 12 грудня 1944 року зазначено, що Іван Небиляк загинув 6 жовтня 1944 року, і він має надгробний пам'ятник у Ясльськах, Польща. Хаос війни, напевно, змусив когось перекрестити Василю на Івана. У нашому армійському корпусі не було офіцера на ім'я Іван Небиляк, а був Василь Небиляк. 7 жовтня 1944 року, наступного дня після його загибелі, газета корпусу «Za svobodné Československo» опублікувала статтю під назвою «На границі», підписану сержантом Небиляком.

Редакції газети «Нове життя» вдалося знайти статтю Небиляка в газеті «Za svobodné Československo» від 7.10.1944 року.

Стаття написана українською мовою. Ось її повний текст, як був надрукований у газеті:

Сторінки минулого (115)

ВИШНІЙ КОМАРНИК – VYŠNÝ KOMÁRNIK (окр. Свидник)

Fölsö Komorník (1600), Felso Komarnik (1618), Wissny Komarnik (1775), Horní Komarník (1808), Vyšný Komárník (1920), по-мадярськи Felsőkomárník, Felőkomárnok.

Стат.: 1828 – 34 буд., 268 жит., 1869 – 162 жит., 1880 – 195 жит., 1 слов., 43 нім., 147 рус., 3 ін., 1 немовля, 6 р.-кат., 145 гр.-кат., 1 еванг. а.в., 43 юд., 1890 – 189 жит., 41 нім., 148 рус., 148 гр.-кат., 41 юд., 1900 – 212 жит., 192 нім., 20 ін., 20 р.-кат., 161 гр.-кат., 31 юд., 1910 – 194 жит., 16 нім., 178 рус., 178 гр.-кат., 16 юд., 1921 – 37 буд., 175 жит., з т. 49 сл., 109 рус., 12 євр., 152 гр.-кат., 7 правосл., 12 юд., 1930 – 192 жит., 16 слов., 167 рос., 6 євр., 2 ін., 1 чуж., 19 р.-кат., 169 гр.-кат., 6 юд., 7 ін. і без віросп., 1940 – 164, 1948 – 165, 1950 – 148 жит., 135 слов., 13 рос. нац., 1 р.-кат., 147 гр.-кат., 1970 – 137, 1980 – 108, 95 слов., 12 євр., 1 рос., 1991 – 25 буд. (6 незас.), 75 жит., з т. 65 слов., 9 рус., 1 рос., 71 гр.-кат., 1 р.-кат., 1 ін., 1 невст., 2001 – 85 жит., 65 слов., 16 рус., 1 євр., 2 р.-кат., 75 гр.-кат., 2 правосл., 2011 – 75 жит., 47 слов., 26 рус., 2 невст.; 5 р.-кат., 61 гр.-кат., 3 правосл., 3 апост. церква, 1 без віросп., 2 невст., 2021 – 80 жит., 67 слов., 12 рус., 1 невст.; 2 без віросп., 8 р.-кат., 3 єванг. а.в.,

Ян Бенько в монографії Osídlenie severného Slovenska (1985) згадує Комарник (стор. 234) і дає, що «v roku 1551 bol od jednej róty zdanený Komárník (Komarník).

Краєзнавчий словник сіл Словаччини заснування села пов'язує з 1573 – 1600 роками.

Найдавніша згадка про Вишній Комарник міститься в податковому інвентарі за 1600 рік, де село значиться як маєток Маковиці.

НА ГРАНИЦІ

В автоматом в руках, з гранатою за поясом я повзком наближувався до пограничного стовпа. До мети мені залишилося не більше як 15 метрів. Серце билося й обличчя горіло, я відчув, що я через пару хвилин буду па рідній землі.

П'ять років, як я останній раз проходив біля пограничного стовпа: але я вірив що я ще буду біля нього. Тепер прийшла та щастлива хвиля. Я стою на нашій чехословацькій границі. На момент я оглянувся назад і не знаю, чи я тішився, чи пожалів, що там далеко я полішив край, де я п'ять років прожив. Там залишився Київ. Біла Церква, там залишилися свідки наших славних боїв. Але думка, що я в бою, потягнула мене вперед і я дивився на стежку і на кущі і на небо, все мені здавалося особливим. Навіть ворожі кулі мені здавалися не страшними.

В лаві своїх друзів та опічі воїнів Червоної Армії, з якими ми пробили собі шлях до вітчизни, я пішов сміло доперед ще з більшою любов'ю до Батьківщини, ще з більшою ненавистию проти окупантів.

чет. Небиляк».

На завершення статті Й. Родак додає: «Ніхто вже ніколи не дізнається, з ким він встиг поділитися переживаннями того дня, який став для нього останнім».

Джерело: J. Rodák: Pozabudnutí hrdinovia (vojnové a povojuvé príbehy).

Ця стаття взята з порталу týždenníka Dukla, Svidník.

Переклад зі словацької: -mi-

Кількість жителів села досить сильно варіювалася. Близькість кордону приносila серйозні небезпеки. Вторгнення іноземних військ, діяльність різних банд розбійників, а також епідемії і часті втечі підданів через феодальний гніт регулярно зменшували кількість жителів села.

Вперше згадується у документах 1600 року як нове село, жителі якого не платили податки королю. У 1618 р. – 8 селянських дворів та господарство шолтиша. Через погані економічні умови в 1714 р. це було одне з 15 повністю заселених сіл, жителі якого виїхали в пошуках засобів до існування в більш родючій південній регіоні, де після відходу турків відчувається нестача робочої сили. Незадовго село відновилось припливом нового руського населення. В 1787 р. село мало 164 жителів, які проживали в 25 будинках, 1828 р. – 262 жителі, які проживали в 34 будинках.

У 1831 р. спалахнула холера. Кордони посилено охоронялися, щоб не допустити її подальшого поширення. Незмінно, після періоду часто нетривалої консолідації або зростання, наставали події, які відкидали всю територію назад і знову збіднювали населення. Епідемія холери та подальша загроза голоду спричинили хвилю еміграції до США та Канади.

Від 1865 р. працювала парова лісопилка. У міжвоєнний час, окрім землеробства, селяни працювали у лісах.

Дерев'яна церква св. Косми і Дам'яна 1924 року була побудована на місці старої дерев'яної

Юрію Журавльову – шістдесят

Пряшів. Шістдесят років тому, 25 вересня 1964 року, Юрій Журавльов народився в Новій Каховці, Україна. Він був першим іноземним гравцем у гандболі пряшівського «Татрана». Інженер-електрик, він грав за львівський СКА та запорізький ЗЛ. Почав грати за «Татран» у 1991 році у вищому чехословацькому чемпіонаті. Швидко став одним з ключових гравців, був одним з найкращих бомбардирів на лівому щиті, також був опорою в захисті, здобув велику популярність серед вболівальників. У залі часті зустрічали підбадьорливе – Юрій, Юрій.

У сезоні 1992/93 – останньому федеральному – він значною мірою сприяв тому, що пряшівський «Татран» втретє здобув звання чемпіона Чехословаччини. Забивши 103 м'ячі, Юрій став найкращим бомбардиром команди.

Пряшів став для нього домівкою, де він створив сім'ю і отримав словацьке громадянство. Завер-

шив ігрову кар'єру у 2000 році. Він провів 249 матчів у зелено-блій футболі у найвищих змаганнях і забив 904 голи. Віддавався своїм майстерності на повну, також був капітаном команди, в кожному матчу намагався викластися на повну. Він опанував багато тонкощів гри і своїми голами сприяв успіху пряшівського «Татрана».

Він також був хорошим тренером. Він привів гандбольну команду Пряшева до чемпіонату Словаччини в сезоні 2004/2005. У наступному сезоні, коли команда посіла друге місце, він був асистентом тренера Франтішка Шульца, а на-прикінці фіналу плей-офф сам очолив команду. У сезоні 2006/2007 він допоміг Пряшеву повернутися на чемпіонський трон з посади асистента тренера Романа Ламача. Також присвятив себе вихованню гандбольної молоді.

Юрій Журавльов працює у відділі освіти Пряшівського університету. (яц)

Перша двомовна школа

У Будапешті відкрили першу державну українсько-угорську двомовну школу для українських дітей

Як повідомило Міністерство закордонних справ України, товариство Дім українських традицій в Угорщині підготувало школу до відкриття і взяло на себе управлінські функції.

Освітній процес здійснюватиметься рідною українською мовою з 1 по 12 класи, а програма включає вивчення угорської та англійської мов як іноземних. Фінансування навчального закладу здійснюється за рахунок коштів державного бюджету Угорщини.

Міністр закордонних справ України Дмитро Кулеба підкреслив, що відкриття цієї школи є важливим етапом у розвитку Української всесвітньої спільноти.

«Забезпечення доступу до освіти рідною мовою є пріоритетом для Президента Зеленського та важливою частиною нової комплексної політики МЗС щодо українців за кордоном. Школа в Будапешті не лише сприятиме збереженню української ідентичності, а й допоможе нашим дітям адаптуватися в іноземному середовищі, не втрачаючи свого культурного коріння», – підкреслив міністр.

MUKACHEVO.NET

1700 року, зруйнованої під час Першої світової війни.

З канонічних візитаций довідуючись, що в 1746 р. церква у Вишньому Комарнику знаходилася в «бідному» стані, що є філіалом Крайньої Бистрої і що була збудована коштом парафіян, а не землевласників. Згадуються два дзвони, придбані на кошти парафіян. Від самого заснування церква є грецького обряду.

В 1930 р. була збудована школа.

Під час будівництва дороги в 1940-1943 роках Гіральтівці – Свидник – Дуклянський перевал жителі села знайшли роботу.

На території села належить Дуклянський перевал, де у вересні-жовтні 1944 р. проходили кровопролитні бої проти фашистських військ. Під час Другої світової війни та Карпатсько-Дуклянській операції Вишній Комарник 6 жовтня 1944 року був першим звільненим селом військами 1-го Чехословацького армійського корпусу. Під час боїв цілком знищено 4 будинки та 10 пошкоджено.

Фронтова газета Za svobodné Československo 6.10.1944 р. опублікувала вістку такого змісту:

PRVÍ NA HRANICIACH
Priesmyk Dukla, hranica
06.10.44. 08 hod.

Prieskumná hliadka práporu škpt. Knora pod velením čatára Nebiljaka v zostave des. Tireka, des. Počila, voj. Heydu, voj. Kučeravého, voj. Perehaňu, voj. Nemricha, voj. Koubela, voj. Mazura z roty automatčíkov pror. Bileja dosiahla ako prvá československých štátnych hraníc na hradskej v Du-

celkom priesmyku. Veliteľ hliadky, čat. Nebiljak a príslušník hliadky des. Tirek vztyčili na hraniciach československú štátnu vlajku.

V prvej slovenskej dedine, vo Vyšnom Komárniku, vztyčili vlajku osvetový dôstojník práporu rtm. Ivanič a voj. Havran.

Predniesol som pri tom krátke reč o význame vztýčenia tejto vlajky a predal som ju k chráneniu obyvateľ